

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תשנ"ד

ערב שבת-קודש

פרשת ויגש

ו' בטבת ה'תשס"ט

שנת הקהל

יוצא-לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו — המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

ו' בטבת ה'תשס"ט — י"ג בטבת ה'תשס"ט

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	ו' בטבת	הלי טומאת מת... בפרקים אלו. פרק כא-כג.	הלי שאלה ופקדון פרק ה.	מ"ע קז.
ש"ק	ז' בטבת	פרק כד-כה. הלי פרה אדומה... בפרקים אלו. פרק א.	פרק ו.	מ"ע קז. קיג.
א'	ח' בטבת	פרק ב-ד.	פרק ז.	מ"ע קיג.
ב'	ט' בטבת	פרק ה-ז.	פרק ח.	מ"ע קיג.
ג'	י' בטבת	פרק ח-י.	הלי מלוה ולוה... בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קח.
ד'	י"א בטבת	פרק יא-יג.	פרק ב.	מ"ע קח.
ה'	י"ב בטבת	פרק יד-טו. הלי טומאת צרעת... בפרקים אלו. פרק א.	פרק ג.	מ"ע קח. קא.
ו'	י"ג בטבת	פרק ב-ד.	פרק ד.	מל"ת שח. שז.

זמני השבוע *

צאת הכוכבים	שקיעת החמה***	מנחה גדולה	חצות היום והלילה	סוף זמן ק"ש	זריחת החמה	זמן ציצית ותפילין	עלות השחר**		תאריך
							72 ד' לפני הזריחה	120 ד' לפני הזריחה	
5.15	4.48.7	12.15	11.45	9.12	6.48	5.47	5.25	4.36	ו', ו' בטבת
5.16	4.49.5	12.16	11.46	9.12	6.48	5.47	5.25	4.36	ש"ק, ז' בטבת
5.17	4.50.3	12.16	11.46	9.12	6.48	5.47	5.25	4.37	א', ח' בטבת
5.17	4.51.1	12.17	11.47	9.12	6.48	5.48	5.25	4.37	ב', ט' בטבת
5.18	4.51.9	12.17	11.47	9.13	6.48	5.48	5.25	4.37	ג', י' בטבת
5.19	4.52.7	12.18	11.48	9.13	6.48	5.48	5.25	4.37	ד', י"א בטבת
5.20	4.53.6	12.18	11.48	9.13	6.49	5.48	5.25	4.37	ה', י"ב בטבת
5.21	4.54.4	12.18	11.48	9.13	6.49	5.48	5.26	4.37	ו', י"ג בטבת

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"י בסידורו (יסדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"י שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת		ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י
5:31	4:30	5:27	4:15	5:29	4:26	5:28	4:12	5:31	4:30
5:36	4:36	5:32	4:21	5:34	4:31	5:33	4:17	5:36	4:36

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוד • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף-יצחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעל-יד צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונוב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 72915, טל' 03-9607588, פקס: 03-9606169

אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il ISSN 0793-7474

הישיבות - יסוד הקיום של עם-ישראל

יעקב אבינו לא סמך רק על הבטחת ה' ושלח לייסד ישיבה במצרים
• הגלות במצרים היתה קשה מגלותנו, ובכל-זאת לא פסקו מללמוד בישיבות • בין הקרח האמריקאי ל"אש אוכלה הוא" - כיצד השפיע אוויר הרחוב על חלק מתלמידי הישיבות • החזקת הישיבות צריכה לבוא גם מבעלי 'כסף' ו'זהב' רוחניים • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. ...וזוהו! גם מה שכתוב² "ואת יהודה שלח גו' להורות לפניו גשנה", ומפרש רש"י בשם המדרש³ "לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה":

כאשר הקב"ה ציוה ליעקב לילך למצרים, דאג יעקב מקודם לכן - "לפניו" - שיהיו שם ישיבות. למרות שהקב"ה הבטיחו שילך עמו, כמו שכתוב⁴ "אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה" - השתדל יעקב להכין לפניו כן ישיבות, ורק אז הלך למצרים יחד עם הקב"ה, משום שהישיבות הן יסוד קיום בני-ישראל.

ב. גלות מצרים היתה הגלות הקשה ביותר מכל הגלויות, אפילו מהגלות הנוכחית - מצד כמה עניינים:

(א) גלות מצרים היתה לפני מתן תורה. אף שגם אז למדו תורה, כנראה ממאמרי רז"ל רבים, ובכללם מאמר זה גופא ש"מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם", מכל מקום, כיוון שלימוד התורה שלהם היה בכוח עצמם, הרי המקום היותר נעלה שכבחו של נברא להגיע אליו - אינו אלא עד שורש הנבראים, ולא למעלה מזה⁵.

הישיבות ייסד יעקב אבינו התקיימו בכל משך הזמן שהיו בני-ישראל במצרים, [כנ"ל] ש"מימיהן של אבותינו לא פרשה ישיבה מהם, היו במצרים ישיבה עמהם, שנאמר לך ואספת את זקני ישראל".

בכל הזמנים ובכל המקומות בהם היו בני-ישראל,

(ב) גלות מצרים היתה הגלות הראשונה של עם-ישראל, ולכן היה קשה מאד לסבול אותה. כפי שרואים באדם שאירע לו אסון רחמנא-ליצלן, שבפעם הראשונה קשה לו מאד לסבול אותו, ואילו

(1) מכאן ועד סוס"ו - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר, ונרפס בלקו"ש ח"א ע' 95 ואילך.

(2) ויגש מו, כח.

(3) תנחומא (באבער) ויגש יב. יל"ש שם רמז קנב.

(4) שם, ד.

(5) ראה לקו"ש ח"א ע' 40 ואילך.

צרכו, וירווח לו בכיסו, אזי ייתן לשיבה, ואף יבצע מסירת נפש וייתן את ילדיו לשיבה עד גיל שלש עשרה שנה.

צריכים לומר לו: מצרים היתה גלות קשה יותר. אפילו תבן משלהם לא היה לבני-ישראל, והיה עליהם לשוטט במדינה זרה לחפש תבן, בשעה שהנוגשים עמדו עם שוט על הראש ועל הכתף⁸, ולמרות זאת - תבן משלהם לא היה להם, אבל ישיבות החזיקו.

ה. בגמרא⁹ יש דיון, היכן גרוע יותר לאדם לעבור - ברחוב של זונות או ברחוב של עבודה זרה. לכאורה יש להבין: המעבר ליד זונות אינו רצוי מצד הראייה, כיוון שגם ראייה, אפילו ללא הרהור - מעוררת, כידוע¹⁰, אבל מה איכפת המעבר ליד עבודה זרה? הטעם של ראייה אינו שייך לכאן, שהרי מה יראה מלבד עצים ואבנים? אך הטעם הוא: כל דבר משפיע על האוויר שמסביב לו, ובמקום שנמצאת טומאה, יש באוויר זה המשכת הטומאה, ואויר זה עלול להשפיע על האדם¹¹.

כלפי מה הדברים אמורים?

אויר הרחוב, בו שוררת הדעה שאין זמננו מתאים לשיבות - השפיע גם על חלק מתלמידי הישיבות.

יש תלמידים הטוענים, שקשה להם ללמוד כפי הראוי, מפני שהם חייבים תחלה להבטיח לעצמם פרנסה¹². אין ביכולתו ללמוד בשלוה מפני שדוחקת במוחו המחשבה: במה יפרנס את ילדיו שהקב"ה ייתן לו לאחר שיגיע לעונת השידוכים, ויעסקו בדבר, וימצא את בת זוגו, וישתדך, ויינשא, ואחר כך ייוולדו

(8) פרשתנו ה, ו ואילך.

(9) ע"ז יז, א.

(10) זבים פ"ב מ"ב. וראה גם קונטרס העבודה פ"ב.

(11) אורות השפעת האויר - ראה גם "היום יום" יא טבת (מסה"ש תש"ב ע' 116). אגרות-יקודש כ"ק אדמו"ר ח"א ע' רלה ואילך.

(12) איתא בגמרא (ב"ב עח, ב) "בואו ונחשוב חשבוננו של עולם", ומבואר בחסידות (ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 116 ואילך. וש"נ) שקאי על המלחמה נגד היצה"ר ונה"ב. - אבל בחורים הנ"ל מפרשים מאמר זה ("בואו ונחשוב חשבוננו של עולם") - כפשוטו, שצריכים לחשוב אודות "תכלית" (המנחה בלתי מוגה).

כשנשנה אסון זה רחמנא-ליצלן, אין זה קשה כל כך, לפי שכבר "הורגל" לכך.

ג) במצרים היו כל בני-ישראל ביחד. מה שאין כן בגלויות שלאחרי זה - "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן לבין האומות"⁶. כשיהודים נמצאים במקומות שונים, הרי כאשר מייסרים יהודים במקום אחד - ניתן ליהודים במקום אחר לתפוס את הנשימה ("איבער כאפן דעם אָטעם"), וגם, לעזור ליהודים הנמצאים במצב הקשה. לעומת זאת במצרים, היו כל ישראל במקום אחד ותחת ממשלה אחת.

ד) מצרים היתה ארץ קשה מאד, שאפילו עבד⁷ לא היה מסוגל לברוח משם, וכאן היו צריכים לצאת ממצרים ששים רבוא איש לבד מנשים וטף. בכל זאת, מבלי הבט על כל הקשיים, לא פרשה ישיבה מהם. תמיד היו ישיבות בהם ישבו ולמדו תורה.

ג. כבר דובר פעמים רבות שהתורה אינה חס" ושלום ספר היסטוריה, אלא כל עניין וסיפור, ואפילו כל אות שבתורה, מהווים הוראה לכל זמן ולכל מקום.

יש כאלה הטוענים, שעתה אין הזמן מתאים לקיום ישיבות. במצב קשה שכזה די גם ב"תלמוד תורה", ואם כבר ישיבות - לא ישיבות כפי שהיו בעבר כו'.

על כך היא ההוראה מגלות מצרים: שם, במצרים, היה המצב קשה הרבה יותר מאשר עתה, ובכל זאת לא ערכו חשבונות ולמדו תורה. יתר על כן: לא זו בלבד שלא ערכו חשבון מהמצב הקשה של הגלות, אלא שגם אף לא ערכו חשבונות לאיזו דרגא מגעת התורה, אם לשורש הנבראים, או למעלה מזה. ואם כן, בימינו כשהגלות קלה הרבה יותר מאז, ולימוד התורה נעלה הרבה יותר מאז - ודאי שאין לערוך חשבונות, ויש צורך בישיבות.

ד. וכן הוא בנוגע להחזקת ישיבות:

יש מי שטוען שעתה מצבו דחוק - דוחק במוח ודוחק בכיס - ורק כאשר יאכל, ישתה ויישן כל

(6) פסחים פז, ב.

(7) מכילתא ופרש"י יתרו יח, ט.

קשה¹⁶, ובכל זאת, הרי אפילו קודם שבא משה ואמר "פקדתי"¹⁷, לא ערכו חשבונות מה תהיה ה"תכלית", אלא ישבו בישיבות ולמדו. ומכל שכן עתה לא צריך הראש להיות דחוק מהמחשבה "מה תהא התכלית", וצריכים לשבת וללמוד ללא חשבונות.

ובפרט שעתה העבודה היא קלה הרבה יותר מאז, כידוע¹⁸ שר"ב ניצוצות מתוך רפ"ח הניצוצות שנפלו, נתבררו בגלות מצרים, כמו שכתוב¹⁹ "וגם ערב ר"ב עלה אתם", ולא נשארו אלא פ"ו ניצוצות, בגימטריא אלקים, וגם מתוך פ"ו הניצוצות

ילדים בשעה טובה ומוצלחת. כן דואג הוא מה ישאיר להם לאחר מאה ועשרים שנה. ובמילא יוצא הוא לרחוב - על כל פנים כוח ההעמקה שלו יוצא לרחוב - וחושב על "תכלית" של פרנסה¹³.

מנין באה הרגשה כזו לתלמידי ישיבות? - מאויר הרחוב, כנ"ל, שכן למרות שכ"ק מו"ח אדמו"ר אמר¹⁴ שהקרה (בארצות-הברית) כבר ניזונו ("די אַייז האָט זיך שוין גערירט") - הרי עדיין יש חילוק ומרחק בקרה בין היותו ניזונו לבין היותו רותח ב"הוי" אלקיך אש אוכלה הוא¹⁵. נוסף לכך נותרו גם שיריים מן העבר,

היה על בני-ישראל לשוטט לחפש תבן, בשעה שהנוגשים עמדו עם שוט על הראש ועל הכתף, ולמרות זאת - ישיבות החזיקו!

גופא, הרי במשך הזמן ביררו בני-ישראל, בזיעה וברם ("מיט שווייס און מיט בלוט"), רבים מהם, ולא נשארו אלא "פכים קטנים" שצריכים עדיין לבררם²⁰.

ובמילא העבודה קלה בהרבה, שכן: א) נשאר רק מיעוט לברר. ב) ישנו הסיוע של הניצוצות שכבר התבררו.

ז. כוונת הדברים - לא לשם אמירת מוסר . . שאין זה דרכה של ליובאוויטש, אלא בנוגע לפועל: בשבוע הבא²¹ תתקיים - אם ירצה ה' - החגיגה השנתית ("באַנקעט") של הישיבה, ובה תערך מגבית לטובת הישיבה. ובודאי ישתתפו כולם ויתנו עזר הישיבה כו'.

וכאשר מסייעים בהחזקת הישיבות שמתנהלים

וסוג זה של תלמידים סופג מן השיריים הללו.

י. יש אמנם לימוד זכות עליהם, שהדבר בא בגלל האטמוספירה של הסביבה, אבל, לא כך צריך להיות, וגם על זה ישנה הוראה מהנ"ל:

במצרים - נוסף על כך שהיתה גלות קשה כאמור, היו בני-ישראל דחוקים ולחוצים כל כך עד שלא קלטו כל מחשבה על-דבר יציאה מן הגלות. בשעה שמשה רבינו הביא את בשורת הגאולה - "לא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה

(13) ברוסיה, תחת משטרו של סטאַלין, כשהיו צריכים להתחבא כדי לקיים מצוות תפילין (לא רק תפילין דר"ת, אלא גם תפילין דרש"י...), והי' קשה לשמור שבת (מי ששמר שבת לא הי' יכול להסתדר בפרנסה), וכדי לטבול במקוה היו צריכים לנסוע מרחקים עצומים, וכיו"ב בשאר עניני תומ"צ - שם לא הי' איכפת שום דבר. לא הי' דוחק במוח, וגם לא בנעל... וישבו במרתפים ולמדו תורה; ואילו כאן - דוחקת המחשבה ע"ד פרנסה, וכל זה - אף שלא מדובר אודות דברים המוכרחים, לחם וכיו"ב, כמו ברוסיה, אלא אודות ענינים של מותרות כו' (מהנחה בלתי מוגה).

(14) ראה סה"מ תש"י ס"ע 190 ואילך.

(15) ואתהנן ד, כד.

(16) וארא ו, ט.

(17) ג, טז.

(18) ראה כנפי יונה ח"ג סנ"ו. הובא במג"ע אופן נח. תו"א בא ס, ג. ובכ"מ.

(19) בא יב, לח.

(20) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 181 ואילך.

(21) ביום ראשון לפרשת בא, שני בשבט. וראה גם שיחת יום ה' פ' האזינו, וא"ו תשרי ס"ח (לעיל ע' 20). וש"נ.

השייכים לכסף וזהב רוחניים - מהם דורשים עניינים אחרים.

מה לו - טוען הוא - ליתן כסף גשמי, בשעה שיכול הוא - בהיותו מהמצוינים שבחסידים גופא - ליתן עבור הישיבה כסף וזהב רוחניים, שהם הכסף וזהב האמיתיים.

צריכים להבהיר אפוא שאין האמת כן, ובשעה שעורכים מגבית, צריכים גם הם (אלה השייכים לכסף וזהב רוחניים) ליתן כסף וזהב גשמיים, ואדרבה: נתינת כסף וזהב גשמיים דווקא - מהוה הוכחה שיש לו כסף וזהב רוחניים, כמובן מתוכן המאמר "אין חכם כבעל הנסיון"²⁵.

(מהתוועדות ש"פ שמוות, כ"ג טבת, ה'תשי"ג.
'תורת מנחם' כרך ז עמ' 282-287, בלתי מוגה)

ברוחן של הישיבות שהיו בזמן האבות ומשה רבינו, הרי נוסף לכך שעל-ידי זה מקבלים חלק בלימוד התורה של תלמידי הישיבות²² - מסייעים בהכנה לגאולה העתידה, כמו שהיה ב"ימי צאתך מארץ מצרים"²³, שתלמידי הישיבות נעשו "זקני ישראל" שהוציאו את בני ישראל ממצרים.

ח. [.] . כמו כן יש להבהיר בנוגע למדובר לעיל (ס"ד-ז) אודות הנתינה עבור הישיבה:

מבואר בחסידות²⁴ ש"כסף" ו"זהב" קאי על אהבה ויראה, ואדרבה, אהבה ויראה הם הכסף והזהב האמיתיים.

ובמילא, יכול מישוה לחשוב שהדברים האמורים על-דבר נתינת כסף עבור הישיבה, מכוונים רק לאלה שאינם שייכים לכסף וזהב רוחניים, מה שאין כן אלה

(22) ראה רמ"א יו"ד רסרמ"ו, ובנ"כ.

(23) מיכה ז, טו.

(24) תו"א ותו"ח ר"פ וישב. ובכ"מ.

(25) ראה גם סה"מ תש"א ע' 69. אגרות-יקודש כ"ק אדמו"ר חט"ז ע' רלג. וש"נ.

מינוי ל'התקשרות'

אפשר לקבל את גיליון 'התקשרות'

ישירות הביתה באמצעות הדואר

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים)

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים)

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:

'התקשרות', מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר-חב"ד 60840.

כמו-כן אפשר להירשם בטלפון ולשלם בכרטיס אשראי, בטל' 072-2770130

ודוד עבדי נשיא עליהם

לעתיד יהודה למעלה מיוסף

ידוע ביאור החילוק בין יוסף ליהודה בעבודת השם - שעניינו של יוסף הוא תלמוד, ועניינו של יהודה - מעשה. ומטעם זה, הרי בזמן הזה יוסף למעלה מיהודה (שלכן - "ויגש אליו יהודה", הגשת יהודה ליוסף) - כפי המסקנה בגמרא ש"תלמוד גדול"; מה שאין כן לעתיד לבוא יהודה יהיה למעלה מיוסף - "ועבדי דוד מלך עליהם" - כי לעתיד לבוא תתגלה מעלת המעשה, ויהיה אז "מעשה גדול". ולכאורה נדרשת הסברה:

הטעם לכך ש"תלמוד גדול", אומרת הגמרא - כי "תלמוד מביא לידי מעשה", ובמילא "נמצאו שניהם בידו": שתי המעלות ישנן, הן של תלמוד והן של מעשה; שמכך מובן לגבי לעתיד לבוא, שמה שנאמר "מעשה גדול" הכוונה, שיהיה גדול (לא רק מתלמוד בפני עצמו, אלא) גם מתלמוד כפי שהוא כולל את מעלת המעשה - "שניהם בידו". וצריך עיון, כיצד ניתן לומר, ש"מעשה" יהיה למעלה מכך ש"שניהם בידו"?

בהכרח לומר, שמה שלעתיד לבוא יהיה "מעשה גדול", הוא מכיוון שאז המעשה יכול כלול בתוכו שתי המעלות (של מעשה ותלמוד). ויתירה מזה: כשם שבזמן הזה "תלמוד מביא לידי מעשה", הרי לעתיד לבוא יהיה להיפך - שעל-ידי "מעשה" תצא (מעלת ה)תלמוד.

מלכות משיח מתוך ביטול

[. .] על-פי זה יוסברו גם שני הקצוות בנוגע למלכות יהודה לעתיד לבוא - ש"ועבדי דוד (דווקא) מלך עליהם", אך מאידך זהו באופן (לא ש"יוסף" מתבטל, אלא) שישנה אחדות בין יוסף ליהודה - "ועשיתים לעץ אחד והיו אחד בידו":

...כאשר אומרים "תלמוד גדול שמביא לידי מעשה", הרי אף-על-פי שעל-ידי זה "נמצאו שניהם בידו", נשארים הם שני עניינים ומעלות נפרדות. והיות ו"תלמוד מביא לידי מעשה" - הרי "תלמוד גדול" באופן שתלמוד עומד למעלה ממעשה;

אך כאשר מתגלה (על-ידי מעשה) הביטול שמצד עצם הנפש והוא גם מגלה עניין זה בכל כוחות הנפש בפני עצמם - אז נעשית אחדות "בשלימו חר" בין כל הכוחות.

ומכך מובן גם לגבי מלכות דוד לעתיד לבוא, שלא יהיה זה באופן שמלכות יהודה גוברת (ולמעלה מ)מלכות יוסף, אלא היא גם מלכות ישראל.

ומגיעים לכך משום ש"ועבדי דוד מלך עליהם" . . ודוד עבדי נשיא להם לעולם": מלכותו אינה באופן של התנשאות ורוממות, אלא באופן של ביטול "כדוד אביו", שהיה בתכלית הביטול והשפלות.

וכפי שגם מרומז ברמב"ם - "ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו", לא רק עסק המצות הוא בביטול כדוד אביו, אלא גם לימוד התורה שלו הוא מתוך יגיעה וביטול - שזהו על דרך חיבור של שתי המעלות יחד - תלמוד (יוסף) ומעשה (יהודה).

(ליקוטי שיחות כרך כה, עמ' 258)

חינוך הקטנים לצדקה וגמילות-חסדים

חלוקת השליחות לצדקה למיניהן, בכינוסי ילדים, התוועדויות, במעמד חלוקת השטרות או לסתם ילדים שנקרו בדרכו של הרבי - היו חינוך מופלא לחשיבות הנתינה לצדקה בהידור, וההתעסקות בחסד בכלל • מה היתה בקשת הרבי במכתבו לילדי קיבוץ עין הנצי"ב?

נדיבים בממונם ובגופם

..שהתלמידים והתלמידות דכל בית ספר וכו' (או דכל כתה) ייסדו קרן גמ"ח [שהיא "מעלה הגדולה" בצדקה "שאין למעלה ממנה"], ושכל אחד ואחת יתרמו מזמן לזמן מממונם לקרן זו.
...בכדי להשריש בלב הילדים והילדות שיהיו לא רק "נדיבים בממונם" אלא גם "נדיבים בגופם" - נכון במאד, שקרן הגמ"ח תנהל על-ידי הילדים והילדות עצמם. שתלמידי בית הספר (או הכתה) וכו' יבחרו מתוכם מנהל הקרן, גזבר וכו'.

אשר זה יגביר רגש האחריות, ובמילא, יוסיף גם חיות והתלהבות והקשר להגמ"ח דכל תלמידי בית הספר וכו' - הואיל וגם עשיית החסד בפועל היא על-ידי שלוחיהם ובאי כוחם.

ומה טוב שהנהלת קרן הגמ"ח וחלוקת התפקידים (מנהל, גזבר, ומנהל חשבונות וכו') תתחלף לעיתים לא רחוקות (על-ידי בחירת התלמידים והתלמידות) - בכדי לאפשר לכל תלמיד בית הספר וכו' או לרובם על כל פנים, להיות לא רק נדיבים בממונם אלא גם נדיבים בגופם, ובפרט על-פי דברי חכמים במשנתם: והכל לפי רוב המעשה...

נפתח בהתבטאות נדירה אשר נשמעה מפי קודשו של הרבי בשנת תשנ"ב (כאן ב'תרגום-חופשי' מתוך ספר השיחות - תשנ"ב כרך ב' עמ' 391-390):

בדורנו זה כבר חינוכו והרגילו ילדים קטנים לתת צדקה, נוסף לכך שממנים אותם כשלוחים לתת צדקה, מעניקים להם גם כסף שנעשה ממנום הפרטי, בכדי שיתנו מכספם הפרטי לצדקה.
ב"חינוכו והרגילו" אין ספק שהכוונה היתה ראשית-כול למי שנתן את הרוגמה החזקה ביותר לכך, הלוא הוא הרבי עצמו, שאגב הוסיף ואמר: "וממשיכים בכך".

בדרך עקבית ושיטתית חינוך הרבי דורות של קטנים וקטנות (כמו גם מבוגרים) לתת צדקה ולעסוק בגמילות-חסדים, עד כדי קריאה מפורשת שגם תלמידים ותלמידות יקימו בכיתותיהם - ובמוסדות אשר בין כותליהם הם מתחנכים - קרנות של גמילות חסדים.
ברשימה זו ננסה להעלות ציוני דרך באחד מיסודות דרכיו ואורחותיו של הרבי, אשר טבע את חותמו היטב בתודעת המוני חסדי חב"ד וההולכים בדרכם.

קה"ת תשנ"ב, עמ' 104) כותב הרבי ל"ילדי קיבוץ עין הנצי"ב, שיחיו" מתכתב תגובה לברכות ואיחולים ששיגרו לו ליום הולדתו י"א בניסן. בתוספת (נ.ב.)" כותב הרבי:

תקותי שיודעים אתם מבקשתי לתלמידים ותלמידות בכל מקום שהם יארגנו "קרן גמ"ח" משלהם, ביחד עם הוספה מיוחדת בלימוד התורה בנוסף לשיעורים הקבועים.

ויהי רצון שגם בזה תצליחו באופן הכי טוב.

הדברים באו בהמשך לשיחת פורים תשל"ח שהובאה לעיל.

בשנת תשמ"ב יסד דוד שי' מונרשיין בתלמוד תורה תורת אמת את קופת הגמ"ח "קרן דוד", על שמו של זקנו הרה"ח ר' דוד בראוונג' ע"ה (כהמשך לשיחת י"ב תמוז תשמ"א, שבה עורר הרבי שיש לחנך את הקטנים גם במצוות גמ"ח בממונו).

כשהודיע על כך לרבי (ראה תשורה טו"ב כסלו תשס"ח עמ' 79), קיבל את המכתב הבא - אליו היה מצורף גם המכתב הכללי לחנוכה תשמ"ב, וכן שטר של 100 שקל - אשר בו הוסיף הרבי בכתב-יד-קורדשו: "מצורף-בוה השתתפותי".

חברים אלה השמיע הרבי בהתוועדות פורים והתוועדות סמוכה שבאה כהמשך לה, במוצאי שבת פרשת צו תשל"ח, והוגהו עליהם (לקוטי שיחות כרך טז, עמ' 626-623). הדברים באו - כפי שהדגיש הרבי - כ"הוספה על הפשוט". כלומר, הכוונה לתלמידים ולתלמידות שעדיין לא באו לחיוב מצוות, אשר בדרך כלל לא היו רגילים בכל זה ("עניין שאינו פשוט כל-כך").

כבסיס או אסמכתא לרעיון שהעלה הרבי, בדבר הקמת קרנות גמילות חסדים על-ידי בני-הנוער, ציין את הדבר הבא (שם עמ' 625 הע' 20):

להעיר ממה שסיפר כ"מו"ח אדמו"ר ("התמים" חוברת ז' עמ' סה) שבימי ילדותו "כל הוני - אשר רכשתי לי שכר לימוד משניות בעל-פה... הייתי עושה בו גמילות חסדים... ובערב יומא דשוקא ובוים שלאחריו היו לי ימי עבודה בחלוקת וקבלת סכומי הגמילות חסדים". ומסיק הרבי ומוסיף:

ומזה שסיפר ופירסם הנהגתו זו מובן שהיא הוראה לרבים... ומכיוון ש"בתר רישא גופא אזיל" (עירובין מא, א) - הרי הנהגת נשיא (וראש) ישראל, היא גם נתינת כוח.

בהתוועדות י"ב תמוז תשמ"א בשיחה השנייה ('שיחות קודש' תשמ"א כרך א' עמ' 142 ואילך) דיבר הרבי בהרחבה על ההוראה בתחום החינוך שיש להפיק מדרך החינוך של בעל הגאולה עצמו, כפי שבאה לידי ביטוי בסיפור הנ"ל: שכאשר רכש סכום כסף תמורת משניות שחזר בעל-פה, הבין בעצמו שבכסף זה צריכים לעשות גמילות חסדים, ועשה זאת בפועל מרצונו הטוב. ועד - כפי שהיה בהמשך המאורע - שעל-ידי ההתעסקות בגמ"ח העמיד את עצמו בסכנה ומסר נפשו עבור טובת הזולת, עד שהושיבוהו במאסר.

בקשתי להקים קרן גמ"ח

בט"ו אייר תשל"ח ('צדיק יסוד עולם',

זאנז מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

טה ארטען פארקוי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, ט"ו אייר, ה'תשל"ח
ברוקלין, נ.י.

ילדי קיבוץ עין הנצי"ב, שיחיו

שלום וברכה:

בנוסף קבלתי האיחולים והברכות בקשר עם יום ההולדת, וביחוד התרשמי מהצירורים היפים.

ולמהחיל מהקיר, יהי רצון שחקיירים אצל כפ"א מכס ובלכס יחד הבטחת הקב"ה לאברהם אבינו "ואברהם מברכיך", שכל המברך-מספרך מהשי"ת מקור הברכות, מירו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה,

כולל הצלחה מרובה ללכת מחיל אל חיל בלימודים ובתנהגה מטיימת ושההורים שלכם שיחיו ירוו מכס רב נחת אמתי לאורך ימים ושנים טובות.

בואי למהר להזכיר לכם שבכל עיני טוב וקדושה, תורתנו תורה-חיים ומצוותי, תמיד יש מקום להוספה, והתקוה שתוסיפו בהתמדה ושקידה בכל האסור פתוך שטחה וטוב לבב.

בברכה מרובה

נ.ב. תקותי שיודעים אתם מבקשתי לתלמידים ותלמידות בכל מקום שהם שיארגנו "קרן גמ"ח" משלהם, ביחד עם הוספה מיוחדת בלימוד התורה בנוסף לשיעורים הקבועים. ויהי רצון שגם בזה תצליחו באופן הכי טוב.

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן

ליובאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ.י.

ב"ה, ימי חנוכה ה'תשמ"ב
ברוקלין, נ.י.

הנהלת גמ"ח "קרן דוד"
ידושליץ ת"נ

ה' עליהם יחיו

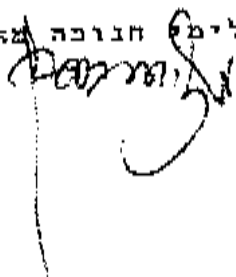
שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת הכסף, וה"ח.
ודבר בעתו -

בימי חנוכה דעניננס מוסיף והולך ואור,
ולהמשיך זה בכל ימות השנה.

הפ"נ שבמכ" יקרא בענו רצון על הציון הק"י.

בברכה לימי חנוכה מאירים
ושמחים

מתנות לאביונים, שהיא ממצוות היום דפורים,
ואדרבה, כמבואר בדברי הרמב"ם, עוד נעלה יותר
על ענין דמשלוח מנות -

יש בזה ערך פדגוגי, לחנך ולהרגיל את הילדים
לעבור על מידת הילדות ולתת מממונם למי שאינם
חייבים לו ולא כלום, שיש בזה רגש עמוק יותר
מאשר משלוח מנות לחבר או חברה.

ובפרט אשר הפרשת צדקה בממונו צריכה

ערך הצדקה מחליש תופעות שליליות

משנת תשכ"א ואילך עורר הרבי על השתתפות
ילדי-ישראל במצוות פורים. באחת האיגרות שבהן
התייחס לנושא כותב בין השאר (לקוטי שיחות
כרך לו, עמ' 267):

...נוסף על העיקר, הוא הערך הדתי שבמצות

נשיא דורנו . . ענין זה אמור הן בנוגע לילדים והן בנוגע לילדות. ואדרבה יש מעלה בנתינת הצדקה על-ידי אשה, ש"מקרבה הנייטה", ומהו מובן, גם בנוגע לילדות קטנות, שאף שעדיין אינן יכולות לאפות ולבשל, מכל מקום, יש להן כבר את התכונה המיוחדת של "מקרבה הנייטה".

וגם הילדות הקטנות

בכ"ה אייר תש"נ דיבר הרבי לפני נשי ובנות חב"ד, לפני הסיום בירך את המתכנסות ואחר-כך אמר (ספר השיחות תש"נ כרך ב, עמ' 485):

ובפרט על-ידי ההוספה במצוות הצדקה – כנהוג בכגון-דא ליתן לכל אחת מכן שליחות-מצווה ליתן לצדקה, ובוודאי תוסיף כל אחת (על הסכום הסמלי שתקבל עתה על-ידי אלה שתחלקנה השטרות) מומזנה, הן הנשים הנשואות והן הבנות, וגם הילדות הקטנות, אשר, כנהוג בזמנינו מקבלות גם הן "דמי כיס", ובוודאי שה"הוצאה" העיקרית שלהן היא ליתן מטבעות אחדות ("פעניס", "ניקליס" "דיימיס") בקופת הצדקה שלהן...

ושוב בשנת תש"נ (ספר השיחות תש"נ כרך א' עמ' 108) הציע הרבי:

כדאי להנהיג, שמנהל כל מוסד חינוך (חדר, תלמוד תורה, ישיבה קטנה וגדולה) יחלק (מקופת עצמו או מקופת המוסד) שליחות (מצווה) לצדקה לכל תלמידי המוסד ולכל עובדי המוסד (המלמדים וכו') . . ניתן לחלק פרוטה וכיוצא בזה.

הרבי המשיך והסביר:

העיקר הוא הדוגמה חיה, בכדי לעורר את התלמיד והתלמידה לתת צדקה בפועל, ובהוספה מדיליה, כפי נדבת לבו (לבה) הטהור. ויעשו זאת על כל פנים פעם אחת בשבוע, ומה טוב בערב שבת (לפני שנפרדים לפני שבת), כשענין הצדקה (צרכי העניים) הוא בהדגשה יתירה.

צדקה הקשורה עם תורה

במשך שנים רבות, כל ילד שנכנס לרבי ל"יחידות" היה מקבל כסף (בדרך כלל דולר), והרבי היה מורה לו לתת את הכסף (או תמורתו) לצדקה, ולפעמים היה מדגיש: ובהוספה מדיליה

לגרור, ועל כל פנים בהשפעת המחנך שיעורר על זה, גם צדקה בגופו ובטירחתו, שהם המדריכים הכי פעילים להחליש רגש האנוכיות שהוא מקור לכל מיני התפרצויות והפרעות, ועד לידי חטא ועוון בפועל..

ביום ג' ב' אלול תשל"ז הורה הרבי (לקוטי שיחות כרך יד, עמ' 279) ש"לכל ילד תהיה קופת צדקה פרטית, ובכל יום מימות החול יכניס לתוך הקופה (בלי נדר) פרוטה (מטבע) לצדקה. קופת הצדקה היא עניין גמילות חסדים".

כשהרבי דיבר על הקמת קרנות גמילות חסדים, חזר ואמר (לקוטי שיחות כרך טז, עמ' 625) שבקשה זו היא "נוסף על המדובר כמה פעמים, שכדאי מכמה וכמה טעמים שלכל תלמיד ותלמידה תהיה קופסת-צדקה שלו – למטרת צדקה ויפריש לתוכה מזמן לזמן (ומה טוב – בכל יום חול בוקר) מעות לצדקה".

מיקומה של קופת הצדקה בשבת

עד כמה נכנס הרבי לפרטי פרטים של הוראה חשובה זו, ניתן ללמוד מהדברים הבאים, שאמר הרבי בשיחתו ביום כ"ח מנחם אב תשמ"ט (התוועדויות תשמ"ט כרך ד, עמ' 215):

ועל דרך זה בנוגע לכל ילד יהודי – שהוא צריך להיות ה"שופט" וה"שוטר" בנוגע להנהגתו הפרטית ובנוגע לחדרו, החדר שבו נמצאים הספרים שלו, קופת הצדקה שלו ושאר חפציו – שהכול יהיה מונח בסדר הראוי, שהספרים יהיו נקיים וכל ספר יהיה מוכן בעת שצריך ללמוד בו, קופת הצדקה תהיה מוכנה בכל ימות החול, ואילו בשבתות וימים טובים תהא מונחת במקום גבוה שאמנם יוכלו לראות אותה ולזכור [=באמצעותה] על מצוות הצדקה, אבל כדי לתת צדקה בפועל ימתינו עד מוצאי השבת או היום טוב . . וכן להשפיע על החברים והחברות שגם הם ינהגו כן בחפצים שלהם הנמצאים בחדריהם...

מפעם לפעם חידש וזירזו הרבי הוראה זו. כך, למשל, בשנת תשמ"ו (התוועדויות תשמ"ו כרך ג, עמ' 594):

יש להרגיל את הקטנים בנתינת צדקה מדי יום ביומו, כמסופר בזיכרונותיו של כ"ק מו"ח אדמו"ר

[משלו].

- הרי אין להשוות זאת ("אינו דומה") לנתינה מתוך כוונה, שאז יש גם נשמת המצווה (תניא פרק לח).

ובנידון-דין בקטנים וקטנות, הרי זה לכאורה עיקר - שהרי מקיימים מצוות בתור חינוך למצוות, ולכאורה אין שייך חינוך (לכשיגדיל כו') כשאין יודע שמצווה בדבר (מה-שאינ-כן כשיודע, אף שמקיימה רק מיראת הרצועה וכיוצא-בזה).

יחד עם העובדה שנדרשת, כאמור, ידיעת הקטן - לא חשובה כל כך כוונתו - שכן אפילו כוונה הפכית אינה מבטלת, כיוון שזוהי מחשבת קטן (הרבי ציין בסיכומו של דבר: "ויש לעיין בלשון אדמו"ר הוקן שולחן ערוך אורח חיים סימן שמ"ז סעיף ג. ואין-כאן-מקומו").

[וראה עוד בלקוטי שיחות כרך לח עמ' 111 ואילך (ובפרט שם עמ' 114-115) בביאור פסק-דין הרמב"ם: "האפטרופין עושים לקטנים, אבל אין פוסקין עליהן צדקה. . מפני שמצוות אלו אין להם קצבה"; ואין כאן מקומו].

החביבות שבצדקה על-ידי ילדים

בב' דראש-חודש טבת תנש"א הוסיף הרבי וביאר את מעלת וחשיבות הצדקה שנותנים ילדים קטנים (התועודיות תנש"א כרך ב, עמ' 75):

דווקא מפני שילד איננו עוסק במסחר, ואין משלמים לו שכירות וכיוצא-בזה, ואם כן, כספו הפרטי מדוד ומוגבל לפי מה שמקבל מהוריו; וכדי לתת צדקה הוא צריך להיות במצב שלא מתחשב בזה - וכאשר בא לפנינו עני, איננו עושה חשבונות כמה אביו ואמו נתנו לו, ואף-על-פי שלא נראה שום מקור להכנסה נוספת - נותן מכספו לצדקה. ואדרבה, מלבד הכסף שמקבל מהוריו הולך ומוסיף על זה מכספו שלו, כי הוא רוצה שלו עצמו תהיה הזכות לתת צדקה.

ולא עוד אלא שלאחר שהצליח לפעול בעצמו לתת צדקה ביום הראשון, הנה מכיוון שילד יהודי צריך להיות תמיד בצמיחה וגידול, אזי כשבא יום נוסף הרי הוא מוסיף מיד ב"נר מצווה ותורה אור" דמצוות הצדקה, וכן הלאה. ובמיוחד כשהדבר מתבצע מתוך שמחה.

מאז נוסד ארגון הילדים העולמי "צבאות השם", היה הרבי משתתף בכינוסים המיוחדים לילדים שנערכו בבית מדרשו. בתחילה היה מתפלל מנחה עם הילדים, לאחר מכן נאמרו י"ב הפסוקים, ואחר-כך היה הרבי נושא מדברותיו לפני הילדים.

בכל מעמד שכזה הזכיר הרבי, כי לפני סיום הכינוס יעניק למדריכים ולמדריכות חבילות של מטבעות לצדקה כדי לחלקם לכל הילדים והילדות.

נצטט כאן קטע לדוגמה, מר"ח סיוון תשמ"ה (התועודיות תשמ"ה כרך ד, עמ' 2106):

כנהוג בכל "כנס" . . נסיים בענין הצדקה, בהוספה על ענין התפילה (תפלת מנחה) וענין התורה (י"ב פסוקים ומאמרי חז"ל - תורה שבכתב ותורה שבעל-פה).

ולכן, אתן עבור כל אחד ואחת מכם - על-ידי המדריכים והמדריכות - ג' מטבעות:

מטבע הא' - לצדקה; מטבע הב' - עבור ענין הקשור עם תורה, כמו: קניית ספרים, עזר וסיוע ליהודי שמקדיש את חייו ללימוד התורה, ובגלל זה זקוק לעזר וסיוע בפרנסת בני ביתו, או לתת לצדקה עבור "שיבה", "חדר" או "תלמוד תורה"; ומטבע הג' - לעשות בה כפי נדבת לבו, לב יהודי.

בסיום נתן הרבי מטבעות למדריכים ולמדריכות שיחיו - על מנת לחלק ג' מטבעות לכל אחד ואחת מהילדים והילדות שיחיו.

עיקר החינוך - בידיעה שזו מצווה

לגופו של עניין:

מה אכן החשיבות המיוחדת בצדקה הניתנת על-ידי ילדים? דיון הלכתי מעניין הציג הרבי בשולי אחת השיחות שהשמיע לפני ילדי-ישראל ('לקוטי שיחות' כרך יד עמ' 276 הערה 2), ובסיומו קבע:

...צריך-להיות ידיעת הקטן שזוהי [=נתינת הצדקה] מצווה.

תוכן הדברים:

אף-על-פי שאפילו 'נפל סלע מידו' ומצאה עני ונתפרנס ממנה, אומרים חז"ל (ספרי הובא בפירוש רש"י עה"פ תצא כד, יט) שהרי הוא מתברך עליה

"דידן (דהספרים) נצח"

הוספה באין ערוך

הביאור היחידי שניתן למצוא בתור סיבה שגרמה . . לטענות אלו, עד למצב המבהיל והספיקות כו' שנמצאו בו בתקופה האחרונה, הוא - שליחותו של האלקים, כדי שעל-ידי זה יתוּסַף כמה פעמים ככה, עד להוספה שלא בערך, בהפצת המעיינות חוצה, כולל - כפי שחודרת בהפצת התורה והיהדות. וההוראה מזה בנוגע למעשה בפועל, אשר ביחד עם גודל השמחה, שמחה שפורצת גדר, ביטול כל הגדרים דמדידה והגבלה, יש להוסיף בעניין שבו היתה הטענה - הפצת המעינות חוצה . . ביתר שאת וביתר עוז, עד להוספה שבאין ערוך.

(ה' טבת ה'תשמ"ז, 'התוועדות' תשמ"ז כרך ב, עמ' 174)

ניצחון נשיא דורנו

כל אלו שהכריזו זה עתה "דידן נצח", בוודאי שכוונתם ב"דידן" היא - לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, ובמילא עליהם לדעת שכל מה שבא בהמשך לדידן נצח הרי זה הניצחון דנשיא דורנו! ולכן כאשר עושים פעולה מסוימת - לא ייתכן שהדבר ייעשה על דעת עצמו היינו שעומד ברשות עצמו ו"כל הישר (או כל ה'קרומקייט' [=עקמומיות]...) בעיניו יעשה", ו"מי יאמר לו מה תעשה" - אלא "דידן נצח", נשיא דורנו שבוודאי ניצח בדרכי נועם ובדרכי שלום.

(אור ל"ב טבת תשמ"ז, 'התוועדות' תשמ"ז כרך ב, עמ' 243)

יום סגולה ועת רצון

כבוא יום זה בשנה שלאחרי-זה, ועל דרך זה מידי שנה בשנה, "נזכרים" ועל-ידי זה "נעשים" אותם העניינים שהיו בפעם הראשונה - להיקבע ליום סגולה ו"עת רצון" בכל הקשור לניצחונם של הספרים. ומובן, שכדי לדעת באיזה אופן צריכים לחגוג את ניצחונם של הספרים ("דידן - דהספרים - נצח") - יש "לשאול" את הספרים עצמם, כלומר, יש לעיין ולברר זה בהספרים עצמם, ולהתנהג על-פי הוראתם. ...בנוגע לפועל - שמכאן ולהבא צריך לבוא לידי חיזוק והוספה בלימוד התורה ביתר שאת וביתר עוז, וזהו "אבן הבוחן" לניצחונם האמיתי של הספרים, "דידן (דהספרים) נצח".

(קטעים משיחת שבת פרשת ויגש ה'תשמ"ח, 'התוועדות' תשמ"ח כרך ב, עמ' 164-168)

פרשת ויגש

ויגש אליו יהודה ויאמר בי אדני... ואל יחר אפך בעבדך (מד,יח)

יהודה - מלשון הודאה וביטול, מסמל אדם שהוא בבחינת 'עובד ה' בגופו'. פירוש: הוא עובד את בוראו על-ידי ביטול גופו וחומריותו. עבודת הביירוים שלו היא בדרך 'התלבשות' במתברר, 'העלאה' מלמטה למעלה.

יוסף - מסמל אדם שהוא בבחינת 'עובד ה' בנשמתו', בחלק הנשמה שלמעלה מהתלבשות בגוף. פירוש: עבודתו היא בדבקות ובייחוד באלוקות, עבודת הביירוים שלו היא בדרך 'גילוי אור', 'המשכה' מלמעלה למטה, ולא בדרך התלבשות בדבר המתברר.

משמעותה הפנימית של הגשת 'יהודה' אל 'יוסף' היא - העלאת בחינת יהודה והתכללותו בבחינת יוסף. זאת אומרת שניצוצות הקדושה שנתבררו מלמטה למעלה בדרך 'התלבשות' יעברו 'בירור שני' מלמעלה למטה בדרך 'גילוי אור'.

זהו שכתוב במדרש (רבה) כאן "אין לשון ויגש אלא לשון שלום": בירור בדרך 'התלבשות' מחייב מלחמה ומאבק עם המתברר, ואילו בירור בדרך 'גילוי אור' הוא בדרך שלום ומנוחה, כי בהתגלות אור אלוקי מתברר המתברר בדרך ממילא.

(המשך תרס"ו עמ' תפח)

כי למחיה שלחני אלקים לפניכם... לשום לכם שארית בארץ ולהחיות לכם לפליטה גדלה (מה,ה"ז)

יוסף ליקט ואסף את ניצוצי החסדים שנפלו במצרים בסוד 'שבירת הכלים', ככתוב (לקמן מז) "וילקט יוסף את כל הכסף הנמצא בארץ מצרים" (כסף רומז לאהבה וחסד, מלשון "נכסוף נכספת לבית אביך"). הוא עשה זאת כדי להשפיע לישראל מחדשים אלו בכל משך זמן הגלות, ועל-ידי זה יהיה להם גם הכוח לסכול את ארבעת הגלויות (כאדם היוצא לדרך רחוקה, שמכין לעצמו מזון רב כצידה לדרך). תוצאת השפעה זו היא, שלכל אורך זמן הגלות הזאת מאמינים כל ישראל בביאת המשיח באמונה שלמה ואיתנה בלי שום ספק וספק ספיקא כלל. אמונה זו נובעת מהשפעת החסדים שיוסף השפיע לנשמות-ישראל.

זהו שרמז הכתוב:

"וישלחני אלקים לפניכם" - ירידתו של יוסף למצרים ללקט ניצוצי החסדים היתה כדי "לשום לכם שארית בארץ" - שיוכלו בני-ישראל להתקיים בארבע הגלויות, ובפרט בגלות האחרונה, "ולהחיות לכם לפליטה גדולה" - ובסוף הגלות יזכו "לפליטה גדולה" של הגאולה.

(אור התורה בראשית כרך 1, עמ' 2216)

שמני אלקים לאדון לכל מצרים רדה אלי אל תעמוד (מה,ט)

הז"ל אמרו (פסחים ק"ט) כי "כל כסף וזהב שבעולם יוסף ליקטו והביאו למצרים כו', וכשעלו ממצרים העולם עמם".

במאמר זה רמזו חז"ל כי המטרה והתכלית של גלות מצרים היא בירור הניצוצות המצויות בכסף ובזהב והעלאתם לקדושה.

זהו שרמזו הכתוב:

"שמני אלוקים לאדון לכל מצרים" - ובידי ללקט ולקבץ כל כסף וזהב שבעולם ולהביאו למצרים, ולכן "רדה אלי אל תעמוד" - כי מעכשיו אפשר שתתבצע הכוונה והמטרה של גלות מצרים, היינו שבני-ישראל יבררו ויעלו את ניצוצי הקדושה הנמצאים בכסף וזהב זה ("העלום עמם").

(לקוטי שיחות חלק ג, עמ' 823)

וידברו אליו את כל דברי יוסף... וירא את העגלות אשר שלח יוסף (מז, כז)

לשם מה העביר יוסף לאביו סימן שהוא חי? וכי לא היה יעקב מאמין לבניו ללא סימן? והרי אמרו חז"ל (ר"ה כג) "מילתא דעבידא לאגלווי - לא משקרי בה אינשי".

אלא הסימן נועד להוכיח שהוא חי כיוסף הצדיק, ושגם בהיותו במצרים, בערוות הארץ, תורתו וצדקתו עמו כמקדם.

זהו שאמר יעקב (בפסוק הבא) "עוד יוסף בני חי" - הוא נוכח שיוסף חי ומתנהג כראוי לבנו של בחיר שבאבות, הוא עוסק בתורה הנקראת 'תורת חיים' ומקיים את מצוותיה שעליהן נאמר (ויקרא יח) "וחי בהם".

(משיחת מוצאי חנוכה תשמ"א)

ויכלכל יוסף את אביו ואת אחיו ואת כל בית אביו לחם לפי הטף (מז, יב)

מצינו שכל ישראל, עד סוף כל הדורות, נקראים על שמו של יוסף, ככתוב (תהילים פ) "נוהג כצאן יוסף", כי יוסף פירנס את אחיו ובני ביתם בימי הרעב. ולכאורה, האם בגלל שיוסף כלכל את בית אביו יהיו כל ישראל נקראים על שמו?

אלא: הם נקראים 'יוסף' על שם המידה הטובה שהוא העניק לכל אחד ואחד מהם. כלומר, הכוח להנהיגה זו, שיש בכל אחד ואחד מישראל, לשלם טובה תחת רעה - בא מיוסף. כדאיתא בספר התניא (סוף פי"ב): "וגם שלא לשלם לו כפעלו ח"ו, אלא אדרבה - לגמול לחייבים טובות, כמו שכתוב בזהר ללמוד מיוסף עם אחיו".

(לקוטי שיחות כרך ה, עמ' 239)

ויאמר יוסף אל העם... הא לכם זרע וזרעתם את האדמה (מז, כג)

איתא בכתבי האריז"ל, שעל-ידי "הא לכם זרע" - שבזה רמזו שיוסף אילץ את המצרים למול את עצמם - ניתוספה חיות בקליפת מצרים. יוסף עשה זאת על דעת עצמו והדבר גרם לתוקף השעבוד.

כיוצא בזה מצאנו במשה רבנו, ככתוב (שמות לב) "שיחת עמך אשר העלית מארץ מצרים", ופירש רש"י "ערב רב שקבלת מעצמך וגיירתם ולא נמלכת בי, ואמרת טוב שידבקו גרים בשכינה - הם שיחתו והשחיתו".

ללמדך, אמנם חייבים לעסוק בהפצת היהדות. אך אסור לאדם לקבוע דרכים ופעולות על דעת עצמו.

(לקוטי שיחות כרך א, עמ' 100-98)

מודים דרבנן / זמן התפילה בבית חיינו

הנהגת הרבי במודים דרבנן

בקשר לכירור (ב'התקשרות' גיליון תשד"מ עמ' 14) בנושא עניית 'מודים דרבנן', מסרו לנו את פירוט' הנהגת הרבי הקבועה בזה:
קרוב לפני שמגיע הש"ץ למודים, קם הרבי ומרכיין ראשו. מיד לאחר מכן, מגביה ראשו, ושוב מרכינו לאמירת מודים, ומגביהו שוב, ומרכינו, וחוזר חלילה כמה פעמים² עד שמסיים לומר זאת, ואז³ מזדקף.

זמן התפילה בבית חיינו

בגיליון 'התקשרות' תשמ"ו עמ' 19 כתבו אודות "זמן התפילה בבית חיינו" בשעה 10, מיוסד על הנאמר בספר 'בצל החכמה', והכותב הבין שהכוונה שזו השעה אף בימות החול. אולם תאריך הדברים שם הוא תשמ"ג, ובשנים ההן (לפני כ"ב שבט תשמ"ח) לא התפלל הרבי שחרית עם הקהל בימות החול, ובימי שני וחמישי וכו' היה נכנס לשמוע קריאת התורה במניין שהתחיל להתפלל בשעה 9:30. והמכוון שם הוא למניין לתפילת שחרית בשבת-קודש.

הרב לוי יצחק רסקין, דומו"צ דקהילת ליובאוויטש, לונרון

1) נזכרה בקצרה ב'כירור' שם, הערה 3. וכבר נתבאר פעמים רבות, שלא כל מה שנהג הרבי לעצמו מהווה הוראה לרבים.
2) הרה"ג ר' אשר לעמיל שי' הכהן (רב קהילת חב"ד, ביתר עילית) מציע להבין את ריבוי ההרכבה (במודים עצמו), לפי האמור בגמרא (סוטה מ, סע"א) ש'מודים דרבנן' הוא אוסף של **חמישה** נוסחאות שונים שאמרו האמוראים שם, וסיימו "הילכך נימרינהו לכולהו" – ואולי מרכיין בכל אחד מהנוסחאות הללו (ועצ"ע מלשון שו"ע אדמו"ר הזקן (ס' קצו סו"ס א): "בשחייה אחת מתחילה ועד סוף").
3) בשו"ע אדמו"ר הזקן הנ"ל כתב: "ובמדינות אלו המנהג לומר הכל בשחייה אחת מתחילה ועד סוף, אע"פ שיש בו הזכרה [=שאתה הוא ה"י, בתחילת הברכה], אין להקפיד משום 'ה' זוקף כפופים' אלא בסוף הברכה או בתחילתה, כמו שנתבאר בסי' קיג (ס"ה, שיכול להישאר כפוף במשך כל הברכה, אבל אם בלא-הכי מזדקף בתחילתה או בסופה, צריך לזקוף בשם ה'!".
ניתן היה להבין כוונתו, שגם בסוף 'מודים דרבנן', שזוקף בו, צריך לעשות זאת בשם 'א-ל' (וכן כתבו בסידורים החדשים בשמו). אבל אי אפשר לומר כן, כי הציון שניתן לעניין זה (מאדמו"ר הזקן או ממהרי"ל) על הגיליון, הוא ל"מגן אברהם ס"ק ב", ושם איתא: "אבל הכא שאינו זוקף עד שגמר כל הברכה, והתם **ליכא שם**, אע"פ שיש שם [בתחילתה, ואינו כורע בו - 'מחצית השקל' ו'לבושי שרד' על אתר] לית לן בה", וכן לשון הב"ח שדעתו לכרוע רק בתחילת 'מודים דרבנן' ובסופו, 'ויהיה זקוף כך עד שגיע לסופו, ואז יחזור ויכרע כשמסיים 'על שאנו מודים לך'" (ולא כתב 'א-ל ההודאות'). הרי שאין מקום לזקוף בשם א-ל.
ובאליה רבא כאן סוף ס"ק ד כתב: "גם מה שכתב 'עולת תמיד' דיאמר תיבת א-ל בזקיפה - ליתא, כדפרישית [כנראה - כמו שאומרים 'יכרנו לחיים' ו'ובכן', ואף שיש בהן כמה שמות - וגם שמות 'ה' - אין זוקפים בהן], גם לא אמרו אלא בשם ה', כדכתיב 'ה' זוקף כפופים'".

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת ויגש

ז' בטבת

שחרית. קריאת התורה: לשלישי, מסיימים: "ותחי רוח יעקב אביהם" (מה, כז),¹ לרביעי: "איתו מצרימה" (מו, ז), לחמישי: "הבאה מצרימה, שבעים" (מו, כז).²

יום שלישי

עשרה בטבת

תענית ציבור.³

מי שלא ישן, מותר לו לאכול עד שיעלה עמוד השחר.⁴ השוכב לישון וברעתו להשכים לאכול או לשתות, יתנה בפירוש לפני השינה שיוכל לאכול או לשתות. ואם גיגיל לשתות בקומו, אין צריך להתנות

(1) 'התועדות' תשמ"ז ח"ג עמ' 175 (בלתי מוגה).

(2) כך קרא הבעל-קורא אצל הרבי, הרה"ח ר' מרדכי שוסטרמאן ע"ה, כנדפס בחומש 'תורה תמימה' (ההפסקים וכד' הנדפסים שם הם כמנהג ישראל ברוסיה בשעתו. בחומש זה השתמש הרבי לשמיעת קרה"ת וקריאת ההפטרות), וכ"ה בחומשים הרגילים ובס' חת"ת.

(3) יום זה הוא התחלת המצור על ירושלים, שהוא המקור לכל הצרות והגלות, ולכן ישנה בו חומרא לגבי שאר הצומות (ראה ליקוטי-שיחות כרך כה עמ' 267. כרך ט"ו עמ' 420 הערה 78 ושי"נ). ומידה טובה מרובה, שכן הוא גם בנוגע לחלק הטוב ד' אתהפכא חשוכא לנהורא" דיום זה, הן העניין המשותף בכל הצומות, והן העניין הטוב שבמאורע הפרטי דעשרה בטבת, 'סמך' מלשון 'סומך נופלים', שמודגשים בעשרה בטבת יותר מאשר בשאר הצומות - ליקוטי-שיחות כרך כה עמ' 464.
(4) סידור אדמו"ר ז' 'סדר ספירת העומר' (שהצום מתחיל בעלות השחר). וראה הנסמן ב'התקשרות', גיליון רפב עמ' 18 הע' 4.

לשתייה.⁵

עלות-השחר באזור ת"א: 4:30.

קטנים שיש בהם דעת להתאבל על ירושלים, מאכילים אותם מאכלים פשוטים, ולא יאכלו מערנים.⁶

שחרית: הציבור אומר 'עננו' רק במנחה, אבל הש"ץ אומר 'עננו' גם בשחרית (בחזרת הש"ץ) בברכה בפני עצמה בין ברכת 'גואל ישראל' לברכת 'רפאנו', "אם יש בבית-הכנסת אף רק שלושה מתענים".⁷ ואם אין, אומרו ב'שומע תפילה'.⁸

סליחות.⁹

(5) שו"ע סי' תקס"ד ונו"כ. בכ"החיים שם ס"ק ז אוסר זאת משום אכילה לפני עלות השחר, אבל באג"ק כ"ק אדמו"ר ח"ג עמ' עה איתא, שגם לפי האוסרים זאת בכלל על-פי הוזהר, מותר לכל הדעות באם עושה זאת לרפואה, לכוון דעתו בתפילה וכיוצא בזה.

(6) ראה משנ"ב סי' תקנ"ט ס"ק ה, כ"החיים שם ס"ק ט ונטעי' גבריאל בין-המצרים פ"ו עמ' סה, ושי"נ.

(7) ספר-המנהגים עמ' 45, ושי"נ לפסקי דינים לאדמו"ר הצמח-צדק או"ח סי' תקס"ו ולשו"ת שלו שער המילואים ס"ח. בשו"ת שם דן לומר עננו אף בלא "שבעה שאכלו פחות מכשיעור" האמורים שם, ובפסקי-דינים (שנכתב אח"כ) הורה כן למעשה, ואף באג"ק כ"ק אדמו"ר חט"ז עמ' שיג ובהגותיו ללוח כולל-חב"ד תשט"ז (ראה לוח זה ביום תענית אסתר) מעתיק הרבי רק "ג' מתענים" ללא איזכור ה'שבעה שאכלו" כלל [וכן הורה בעל תה"ד - הובא בס' לקט-יושר] (וראה 'התקשרות' גיליון לג עמ' 18).

(8) משנה-ברורה סי' תקס"ו ס"ק יג.

(9) סידור תהלת ה' (הישן) עמ' 356.

אם חלה ברית-מילה היום, כשהמילה בשחרית במניין זה, ואף בחתן בז' ימי המשטה (ואף ביום חופתו) אף שאין אומרים תחנון, אומרים סליחות ויודי כרגיל וי"א שהחתן ובעל הבית

אומרים אותן בעמידה¹⁰, ובמיוחד: אשמנו, י"ג מידות, שמע קולנו, וכן אבינו מלכנו.

מנהגנו לאומרן אחרי שמונה-עשרה, בסדר דלהלן¹¹:

אשמנו / א"ל ארך אפים / נפילת אפיים / כי עם ה' / כרחם / אלוקינו ואלוקי אבותינו, אזכרה / א"ל מלך¹² / אלקים באו גויים / כרחם / אלוקינו ואלוקי אבותינו, אבן הראשה / א"ל מלך / אבותי כי בטחו¹³ / א"ל מלך / זכור רחמיך¹⁴ / זכור לנו ברית אבות /

עצמם לא יאמרו סליחות (ראה השלמה לשו"ע אדמו"ר סי' קלא סי"ז, נדפסה בסוף ח"א עמ' 357). אמנם היתה בזה הוראה כדלהלן:

"ימי הסליחות של שנת תשי"ד היו בתוך שבעת ימי המשתה שלי. במוצש"ק סליחות, לפני אמירת הסליחות אמר לי כ"ק אדמו"ר: כל הסליחות תאמר בביהכ"ס ביחד עם הציבור, אבל כשגיע לתחנון [כנראה הכוונה ל"ויאמר דוד... יבשו רגעי"] אז תצא מבית הכנסת בכדי לאפשר לציבור לומר תחנון, ואתה לא תאמר, וכשיגמרו התחנון תוכל לחזור לביהכ"ס ולהמשיך אמירת הסליחות עם הקהל. וכן נהגו אח"כ כל השנים..." (הרה"ח ר"ל שי' גרונר). ולכאורה ה"ה לסליחות דתענית-ציבור, אלא שכאן אין 'תחנון' וא"צ לצאת, וה"ה לבעל ברית.

לענין 'אבינו מלכנו', חידש הרבי שאמירתו תלויה בתחנון ('אוצר מנהגי חב"ד' אלו"ת שרי עמ' ל, משיחת ו' תשרי תשל"ה. וכן נדפס בסידורי תהילת ה' משנת תשל"ח ואילך בשוליהגיליון לפני 'למנצח יענד'. וצ"ע שש"ב 'שיחות-קודש' תש"מ ח"א עמ' 865 מסופר, שבצום גדליה תש"מ ה' חתן במניין של הרבי ולכן לא אמרו סליחות, וכשעמדו לומר קדיש אחר שמו"ע הורה הרבי לומר 'אבינו מלכנו', עיי"ש. ראה גם 'אוצר' שם עמ' קס ס"ט. 'התקשרות' גיליון שלא עמ' 18).

10 מובא מס' קיצור של"ה.
11 ע"פ לוח כולל-חב"ד, ספר-המנהגים עמ' 53, וליקוט טעמים ומקורות" מכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הנדפס בסוף 'סדר הסליחות על-פי מנהג חב"ד'.

12 וצ"ל בו "כמו שהודעת", כנדפס בסידורי 'תהלת ה' הישנים (ולא 'כהודעת' כנדפס במחזור השלם וב'סליחות - מנהג חב"ד'), וכך נשמע בבירור מהקלטות מתפילת הרבי בסליחות לעשרה בטבת.

13 פיוט מסוג 'פזמון'. בסוף 'פזמון' "ברובם המכריע של סליחות הנדפסות - חוזרים חלק מחרוז הראשון בין חרוז לחברו" ובסוף הפיוט חוזרים את כל החרוז הראשון (הערה 4 ב'ליקוט טעמים ומקורות' הנ"ל), אך במראות-קודש מעשרה בטבת תשמ"ט ברור שהרבי חזר את כל החרוז הראשון בין בית לבית.

14 סידור תהילת ה' עמ' 347. וצ"ל בו 'פקדנו בישועתך' בלא ו', כבפסוק, וכן נדפס ב'סליחות - מנהג חב"ד'.

זכור לנו ברית ראשונים / שמע קולנו¹⁵ / הרשענו ופשענו¹⁶ / משיח צדקך / א"ל רחום שמך / עננו ה' עננו / מי שענה לאברהם / רחמנא דעני¹⁷ / אבינו מלכנו' הארוך¹⁸, וכו': 'ברך עלינו שנה טובה'; 'זכרנו ל... ' (ולא 'זכרנו בספר¹⁹) / ואנחנו לא נדע / חצי קדיש.

קריאת התורה:

קוראים 'ויחל' בשחרית ובמנחה גם אם יש רק שלושה מתענים²⁰.

מי שאינו מתענה, לא יקראוהו לעלות לתורה²¹. קראו לתורה מי שאינו מתענה, וצר לו להודיע מפני חילול השם - יעלה²².

את הפסוקים: "שוב מחרון אפך...", "ה' ה' א"ל רחום... ונקה", "וסלחת לעווננו" - אומר הציבור

15 פותחים הארון ואומרים פסוק אחר פסוק, חזן וקהל, עד הפסוק 'אל תעובנו' ולא עד בכלל. אחרי "אתה תענה, ה' אלוקינו" סוגרים הארון.

16 מדלגים "או"א... אשמנו... סרנו...", כיוון שכבר אמרו זאת בנוסח התפילה (ס' המנהגים עמ' 53). ויא' שהרבי היה מדלג גם "הרשענו ופשענו".

17 במניין של הרבי נהגו תמיד לנגן תפילה זו בסיום הסליחות (ספר-הניגונים, ניגון רמו).

18 כולו יחידו ש"ץ וקהל מתחילה ועד סוף. במניין של הרבי נהגו תמיד לנגן: "אבינו מלכנו, אין לנו מלך אלא אתה" (ספר-הניגונים, ניגון ו).

בסידורי תורה-אור ותהילת ה', ובשנים האחרונות גם במחזור השלם, נדפס: זכויות ה'ז' בשבא וה'כ' בשורוק, וכ"ה בלוח התיקון לסידור תו"א, נ"י תש"א. ואילו במחזור השלם מהשנים תשל"ג-ה: זכויות ה'ז' במקץ וה'כ' בחיריק. וראה סידור 'עבודת ישראל' עמ' 110, ערוך השלם ערך דך ז' א' בסופו, ועוד.

19 ספר-המנהגים עמ' 45. וראה אג"ק כ"ק אדמו"ר ח"ב עמ' קסג. קובץ 'גדיל תורה' ברוקלין, גיליון נח עמ' קלו.
20 ספר-המנהגים שם. וש"נ.

21 שו"ע סי' תקס"ו סי' בשם יש מי שאומר, והובא למעשה בשו"ת צמח-צדק (שער המילואים ח"א סי' ג, ובמהדורת תשנ"ד או"ח סי' קי). במשנ"ב ס"ק כ הביא מסידור דרך-החיים דה"ה למי שאין בדעתו להשלים התענית, ויש מקילין בזה (שערי-אפרים ש"א ס"ט רק במקום צורך גדול, ובשו"ת שואל-ומשיב תניא ח"ב סי' נח ושו"ת אפרקסתא דעניא סי' עז מקילין בכלל, ולכאורה כן משמע משו"ת הצמח-צדק הנ"ל המביא לצירוף גם 'ז' שאכלו פחות מכשיעור" שהרי מדובר שאח"כ יאכלו כרגיל).

22 לוח כולל-חב"ד בצום גדליה, ממשנה-ברורה סי' תקס"ו סוף ס"ק כא ושו"ת מנחת-אלעזר ח"ב סי' עד.

היום בשעה 29:10:09.

תפילת מנחה:

"בשעה מאוחרת"³⁰. סדרה: וידבר וקטורת, אנא בכוח, אשרי, חצי קדיש, קריאת 'ויחל' כבשחרית לשלושה עולים, והשלישי הוא המפטיר, ואין אומרים לאחריה חצי קדיש. מפטירים "דרשו ה' בהמצאו" (ישעיהו נה, ו - נו, ח), ומברך אחרי-כך שלוש ברכות עד 'מגן דוד'. יהללו, חצי קדיש, תפילת שמונה-עשרה³¹.

במנחה אומר גם היחיד 'עננו' בשומע תפילה, ללא חתימה, ומסיים "כי אתה שומע". אם שכח (וכבר אמר שם ה' דסיום הברכה), אומרו בלא חתימה אחרי 'אלוקי נצור', קודם 'יהיו לרצון' האחרון. הש"ץ אומרו כבשחרית בין 'גואל ישראל' ל'רפאנו'.

הנהוגים נשיאת-כפיים בכל יום, נושאים כפיהם גם בתפילה זו³², רק באם התפילה היא לאחר פלג

בקול רם ורק אחר שסיימו, אומרים הקורא בתורה²³. הרבי, כשעלה לתורה, התחיל לאומרם יחד עם הציבור²⁴.

בקריאת הפסוק "ויקרא בשם ה'", יש להפסיק מעט בין 'בשם' ל'ה'" כי בפסוק מופיע תחת המלה "בשם" טעם מפסיק, הטעם 'טיפחא'²⁵.

שיעורי תורה: לכאורה יש מקום (לנוהגים בכיו"ב) ללמוד היום מעניינא דיומא בתנ"ך (מלכים-ב, כה, א-ג. ירמיה לט, א. נב, ד-ה. יחזקאל (כד)²⁶.

צדקה: בימי התעניות נוהגים לתת לצדקה לפני תפילת מנחה 'אגרא דתעניתא', ויש נותנים לפי עלות הסעודות שהיו אוכלים היום²⁷.
תקופת סבת²⁸:

23) שערי-אפרים שער ח סעיף קז.

24) וסיים עם הש"ץ, 'התקשרות' גיליון מ ס"ע 18. ודלא כמ"ש בשערי-אפרים שם, שאומר רק עם הש"ץ.

25) לוח כולל-חב"ד, צום גדליה. ולהעיר, שמהפסק-טעמים זה (בניגוד לפסוקים שבהם קרא אברהם בשם ה', שם אין הפסק בין "בשם" ל"ה") הוכיח הראב"ע (לעיל לגיט) שהפירוש הוא שה' קרא, וכ"ד החוקני, הספורנו ועוד, ואילו התרגומים, רש"י (לפי' הרא"ם) והאברבנאל פירשו שמשא קרא (ע' בתורה שלימה עה"פ). וכבר כתב הרבי, שחייבים לקרוא בתורה בדיוק לפי טעמי-המקרא אף אם אינם מתאימים לפשט הפסוק (לקוטי-שיחות כרך טז עמ' 572). אמנם באבודרהם 'סדר תפילות התעניות ופירושו' (בדפוס ירושלים תשכ"ג ס"ע רנא) כתב זאת בקשר לתפילה, וסיים "ורוב ההמון טועים בזה". ולמעשה לפי הנהוג, כשאומרים 'אל מלך', שסיומו הוא בלשון הפסוק, מסיים הש"ץ 'בשם ה' בפסק בין 'בשם ה', ואילו כשאומרים

'אל אך אפיים' מסיים 'בשם ה' (ושם נאמר) ללא הפסק, וכן נהג הרבי כש"ץ. וע"ע.

26) ע"פ המובא בספר-השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 547 הערה 63 בקשר ל"ז בתמוז ות"ב.

27) והטעם, כדאיתא בספרים [מטה-משה סי' תשנ"ו, אליה רבה סי' תקס"ו ס"ק ב] שביום התענית יש ליתן סכום הסעודות לצדקה, כדי שמה שאינו אוכל ושותה באותו יום אכן יעלה לקדושה ממש - 'שערי המועדים' אדר, עמ' קמה.

28) ראה שו"ע אדה"ז סי' תנה סט"ו, שהחמיר בעניין מים ששהו בביתו [מגוליס, ע"פ הד"מ שם, ואפילו בתוך המקרר] בשעת התקופה (אם לא מים שנשאבו למצות-מצווה, משום "שומר מצווה לא ידע דבר רע", וגם בהם לתחילה) מציע לשים ברזל כמו מחט בתוך המים (ולהוציא מיד אח"כ). כמו"כ כ' שם בקשר למים שבשכונת המת (בית שמת בו וב' בתי

הסמוכים). [וכן אין שותים מים בשעת התקופה עצמה] ועד"ז בסי' רו ס"י"ד (ומשמ מוכח שזמן האיסור הוא קצר ביותר). וכן הובא ברמ"א ו"ד סי' קטו ס"ה, וצ"ע שבשו"ע רבינו, חו"מ הל' שמירת גוף ונפש ס"ד (במהדורת קה"ת תש"כ ואילך, חלק ה"ו עמ' 1773). במהדורה החדשה כרך ו' עמ' קמב), הביא כמה דברים מהרמ"א שם בקשר לשתיית מים והשמיט עניין זה. פרטים בהירות זו נלקטו בס' 'שמירת הגוף והנפש' סי' מז. ה'תקופות' צוינו בלוח 'היום יום' בעמוד שלפני התחלת ה'לוח' עצמו, ובלוח כולל-חב"ד מופיעות תמיד בתחילת החודשים המתאימים.

29) בלוחות מופיעה השעה 10:30, ובלוח 'דבר בעתו', ציין את השעה האמורה - לפי עשר וחצי שעות אחרי השעה 12:00 בלילה, בניכוי 21 דקות מ'אופק קהיר'. זאת ע"פ הנהוג בפועל לפי "חצות האמצעי" (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 576, שערי הל' ומנהג או"ח ח"א עמ' רסח), שהרבי לימד עליו זכות, ומשמע שגם הורה לנהוג כך. (לפי "חצות האמיתי", השעה היא 10:17).

30) ספר-המנהגים עמ' 48 ובהערה (מלקוטי-דיבורים כרך א עמ' 216. ושם: "לא אחרי השקיעה, אלא בשעות המאוחרות, למשל בשעה 8 בשבעה-עשר בתמוז ובשעה 7 בתשעה באב" והוא לערך עד כחצי שעה לפני השקיעה שם). וזאת ע"פ הגמ' (תענית כו, סע"ב). הובאה הלכה בשו"ע אדמוה"ז סי' קט ס"א, שבתעניות "שאין בהן נעילה" נוהגים להתפלל מנחה רק "סמוך לשקיעת החמה".

31) לוח כולל-חב"ד.

32) שם (שלא כמנהג חסידי פולין וכו') בארה"ק כיום שאינם נ"כ כלל בתפילה זו - לוח 'דבר בעתו'. מסתבר שנמנעו מזה כיוון שהם רגילים להתפלל מנחה באיחור. וע' כ"החיים שם

צאת הכוכבים באזור ת"א: 17:20.
תפילת ערבית: אם קשה לציבור להמתין³³, יש להתחיל ערבית כך, שיגיעו בשעה זו לקריאת-שמע, ולפחות - שיסיימו בשעה זו תפילת ערבית, ויקראו אז קריאת-שמע בזמנה.

33) כמובן, אין לאחר תפילת ערבית משך-זמן לאחר צה"כ, שהרי תמיד יש כאלה שקשה עליהם התענית, ואכן במוצאי תעניות התפלל הרבי ערבית די מוקדם. אך מאידך אין להקדים ללא צורך, וראה במטה-אפרים סי' תר"ב סכ"ט.

המנחה (באזור ת"א: 15:53). וכשאינן נושאים כפיים, אומר הש"ץ ברכת כוהנים.
 תחנון, 'אבינו מלכנו', קדיש תתקבל, עלינו, קדיש יתום, אל תירא, אך צדיקים.

ס"ק ד). ולכאורה יש לנוהגים כך להקפיד עכ"פ כהספרדים שלא לישא כפיים אלא תוך חצי שעה שלפני השקיעה (כף- החיים שם ס"ק ז, ע"פ הב"ח, שזהו פי' 'סמוך' שבגמ' הנ"ל, ע"ד "סמוך למנחה". וראה ילקוט-יוסף - מועדים עמ' 550 וש"נ, ונטעי-גבריאל הל' בין-המצרים פי"ג ס"ו וש"נ), ולא כהאשכנזים המקילין מפלג המנחה ואילך. כן הובאו בספרים הנ"ל שם דעות אודות אמירת הש"ץ "או"א, ברכנו..." לפני הזמן הראוי לכ"כ, ולכאורה בזה אין להקפיד כ"כ, ראה בשו"ע אדמוה"ז סו"ס קכט מהרמ"א שם.

לזכות
 אנשי החסד הדגולים
 הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו
 ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,
 בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש